

Islamitische huwelijkse voorwaarden en rechtsvergelijking

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R. (1980). Islamitische huwelijkse voorwaarden en rechtsvergelijking. *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie*, (5523), 425-428.

Document status and date:

Published: 01/01/1980

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Islamitische huwelijkse voorwaarden en rechtsvergelijking

MR. GERARD-RENÉ DE GROOT*

Uit de reactie van mevr. Schim van der Loeff blijkt, dat zij zich – evenals ik – op het standpunt stelt, dat alles wat de (juridische) positie van een Nederlandse vrouw, die met een moslim in het huwelijk treedt, zou kunnen versterken, moet worden onderzocht. Ondanks het feit, dat zij dit uitgangspunt met mij deelt, oefent zij zware kritiek uit op het door mij verdedigde voorstel om in geval van Nederlands-islamitische huwelijken zoveel mogelijk huwelijkse voorwaarden naar islamitisch recht te maken, teneinde op die wijze de juridische positie van de Nederlandse vrouw in het islamitische land te versterken. Zij noemt dit idee zelfs gevaarlijk, omdat ik – (te) kort samengevat – de maatschappelijke realiteit in de islamitische landen buiten beschouwing zou hebben gelaten. Deze opvatting van mevr. Schim van der Loeff is van voldoende belang om op haar argumenten in te gaan.

Mevr. Schim van der Loeff stelt allereerst, dat ik de essentie van het door pater Backx in *WPNR 5500* gestelde òf niet ten volle begrijp òf het als irrelevant ter zijde stel. Zij zegt verder dat dit waarschijnlijk komt, omdat ik het allesomvattende van de Islam niet binnen mijn conceptie van rechtsvergelijking kan plaatsen. Naar aanleiding van deze opmerking ben ik genoodzaakt enkele aantekeningen betreffende 'mijn' visie op de rechtsvergelijking te maken.

Men doet er m.i. goed aan om rechtsvergelijking te onderscheiden in rechtsvergelijking in enge zin en rechtsvergelijking in ruime zin. Van rechtsvergelijking in enge zin is sprake, indien (een onderdeel van) het recht

van een land wordt vergeleken met (een onderdeel van) het recht van een ander land, terwijl daarbij verschillen en overeenkomsten worden gesignaleerd en zo mogelijk verklaard. Voor deze rechtsvergelijking in enge zin gelden strenge methodische eisen. Zo mag men b.v. onder geen voorwaarde 'the law of the books' vergelijken, maar moet zich uitdrukkelijk bezighouden met 'the law in action'. Het is daarbij van groot belang tijdens het rechtsvergelijken behalve juridische gegevens ook sociologische data onder de loep te leggen: men zal moeten bekijken, hoe bepaalde juridische oplossingen in de praktijk functioneren en door welke buiten-rechtelijke factoren ze worden beïnvloed. Rechtsvergelijking in enge zin dient vanuit een 'functional approach' plaats te hebben en is daarom persé sociologisch gekleurd.¹ Van deze rechtsvergelijking in enge zin moeten we onderscheiden de rechtsvergelijking in het kader van een andere bezigheid, b.v. rechtsvergelijking in het kader van

* Wetenschappelijk medewerker aan de Rijksuniversiteit Groningen
1. Zie over de 'functional approach' in de rechtsvergelijking: Max Rheinstejn, Einführung in die Rechtsvergleichung, München 1974, 25-31; J. G. Sauveplanne, Rechtsstelsels in vogelvlucht, Deventer 1975, 8-10; Michael Bogdan, Komparativ rätt, Skrifter Utgivna av juridiska Föreningen i Lund, Teckomatorp 1978, 43-45; H. A. Schwarz Liebermann von Wahlendorf, Droit comparé, Paris 1978, 44-62; René David, Les grands systèmes de droit contemporain, Paris 1971, 14-16; Konrad Zweigert/Hein Kötz, Einführung in die Rechtsvergleichung, Band 1, Tübingen 1971, 29-32; Leontin – Jean Constantinesco, Rechtsvergleichung, Band II, Köln etc. 1972, 201-203.

internationaal privaatrecht. Latent gelden daarvoor ook alle methodische eisen. Deze eisen moeten in acht worden genomen, voorzover dit in het licht van het kader waarbinnen de rechtsvergelijking plaatsvindt, noodzakelijk en efficiënt is. Illustreerend wij dit met een voorbeeld. Binnen het internationaal privaatrecht speelt de rechtsvergelijking b.v. een rol bij de vraag of men in een concreet geval een beroep op de orde public mag doen.² Stel een Nederlands rechter moet op grond van internationaal-privaatrechtelijke verwijzingsregels buitenlands recht toepassen. Dat toepassen gebeurt niet klakkeloos; de rechter gaat eerst voorzichtig bezien, wat de inhoud van dat recht is en als zou blijken, dat die inhoud dusdanig is, dat een naar Nederlandse gevoelens onaanvaardbaar resultaat wordt bewerkstelligd, kan hij de verwijzing naar het vreemde recht met een beroep op de openbare orde verwerpen. Om een formulering van Jessurun d'Oliveira te gebruiken: de rechter aanvaardt een internationaal-privaatrechtelijke verwijzing slechts onder voorrecht van boedelbeschrijving.³ Wat is nu de functie van de rechtsvergelijking in dit kader? Welnu, als de rechter zich afvraagt, of hij een bepaalde buitenlandse regel al dan niet kan accepteren, zal hij die buitenlandse regel met de overeenkomstige Nederlandse moeten vergelijken. Pas indien de vreemde regel erg van het Nederlandse recht afwijkt, kan een beroep op de openbare orde worden overwogen. Bij deze vergelijking gelden in beginsel alle methodische eisen van de rechtsvergelijking, maar in sterk afgezwakte vorm. Zo mag b.v. het adagium van de 'functional approach' in beginsel niet worden vergeten, maar toch is dit van minder belang dan bij rechtsvergelijking in enge zin. De buitenlandse regel mag niet slechts worden vergeleken met de 'letter van' Nederlandse voorschriften, maar terdege moet in het oog worden gehouden, wat er van deze Nederlandse wettelijke voorschriften in de praktijk terecht komt: in zoverre is dus sprake van een functionele benadering. Daar staat echter tegenover, dat het in het kader van het IPR minder zinvol is om ook de buitenlandse – eventuele toe te passen regel – in zijn gehele sociale context te bekijken. Niet de sociale context moet immers worden toegepast, maar een door collisieregels aangewezen concrete buitenlandse regeling. De sociale entourage van de vreemde wetteksten mag daarom wellicht interessant zijn, zij is echter in het kader van de concrete bezigheid weinig relevant. Ook andere methodische eisen zijn voor rechtsvergelijking in het kader van IPR van minder belang. Het is voor zo'n rechtsvergelijkende 'studie' in het kader van orde-public-perikelen b.v. ook niet nodig om oorzaken van overeenkomsten en verschillen tussen de vergeleken regelingen aan te geven: een bezigheid, die in het kader van een 'echt' rechtsvergelijkend onderzoek van grote importantie is.

Naast de twee genoemde categorieën zou ik ook nog van rechtsvergelijking willen spreken, indien men (on)bewust vanuit de optiek van het eigen recht een studie over vreemd recht schrijft.⁴ We kunnen deze rechtsvergelijkende bezigheid misschien als 'impliciete rechtsvergelijking' typeren. Van impliciete rechtsvergelijking is ook sprake – zij het weer in iets mindere mate – als men over het eigen recht schrijft, terwijl men rekening houdt met de kijk, die buitenlandse juristen daarop hebben. Dit laatste is met name het geval, als men schrijft op basis van een door buitenlanders opgestelde vragenlijst (questionnaire). Hoe staat het nu met de methodische eisen m.b.t. de impliciete rechtsvergelijking? Het antwoord is m.i. kort en krachtig: zulke eisen bestaan niet. Te stellen, dat ergens sprake is

van impliciete rechtsvergelijking is slechts een *constatering* van het feit, dat in een beschrijving bewust of onbewust rechtsvergelijkende elementen een rol spelen. Aan deze constatering kan men *geen* methodische eisen vastknopen en b.v. eisen, dat de betreffende beschrijving voldoet aan de eisen van een 'functional approach' (en dus sociologisch getint zou moeten zijn). Vanuit de constatering van de impliciete rechtsvergelijking kan men geen conclusies trekken m.b.t. de wenselijke opbouw van een beschrijving; hoe die opbouw dient te zijn is afhankelijk van het doel, dat men bij het schrijven voor ogen heeft. *Daarvan* is afhankelijk, of de betreffende beschrijving sociologische data moet bevatten of zich tot juridische informatie mag beperken!⁵

Resumeren wij het voorafgegaane: de rechtsvergelijking in ruime zin kan men onderverdelen in *a.* rechtsvergelijking in enge zin, *b.* rechtsvergelijking in het kader van een andere bezigheid en *c.* impliciete rechtsvergelijking. Hierbij zij verder nog aangetekend, dat men m.i. niet van rechtsvergelijking mag spreken, indien opstellen over eenzelfde onderwerp uit verschillende rechtsstelsels in een boek worden samengebracht, zonder dat de opstellen uitgaan van een gemeenschappelijke vragenlijst of op andere wijze rekening houden met de optiek van buitenlandse juristen, want 'het louter bijeengaren van materiaal uit vreemd recht is nog geen rechtsvergelijking'.⁶

Na deze uiteenzetting over mijn 'conceptie' van rechtsvergelijking moet de vraag worden beantwoord van welk type rechtsvergelijking in mijn opstel sprake is geweest. In géén geval is mijn opstel 'Enkele opmerkingen over het islamitische recht, in het bijzonder over islamitische huwelijkscontracten' een voorbeeld van rechtsvergelijking in enge zin: er is geen vergelijking gemaakt tussen het huwelijksrecht in Nederland en dat in een (bepaald) islamitisch land. Als een dergelijke vergelijking mijn bedoeling zou zijn geweest, had ik niet mogen volstaan met het beschrijven van wetteksten en kontraktuele praktijken, maar had ik ook moeten kijken, in hoeverre in islamitische landen de door mij beschreven wetteksten worden gerealiseerd en in hoeverre van aanwezige kontraktuele mogelijkheden in de praktijk gebruik wordt gemaakt. Zulks is echter geenszins mijn bedoeling geweest.⁷

2. Vgl. over orde public en rechtsvergelijking ondermeer *Bogdan*, o.c., 27; H. U. *Jessurun d'Oliveira*, in: Netherlands Reports to the Tenth International Congress of Comparative Law, Deventer 1978, 71-73; H. U. *Jessurun d'Oliveira*, in: 't Exempel Dwinght (Feestbundel Kisch), Deventer 1975, 239-261; *Constantinesco*, o.c., 411.

3. H. U. *Jessurun d'Oliveira*, in: 't Exempel Dwinght (Kisch-bundel), Deventer 1975, 239-261.

4. *Hondius*, NTIR 1978, 560-577, beschouwt deze 'bezigheid' ook als rechtsvergelijking; evenzo *Zweigert/Kötz*, o.c., 6, die in dit verband de term 'deskriptive Rechtsvergleichung' gebruiken; ook J. G. *Sauveplanne*, o.c., 5, beschouwt het beschrijven van vreemd recht kennelijk als rechtsvergelijking.

5. Er zijn trouwens nog al wat rechtsvergelijkers, die de door mij als 'impliciete rechtsvergelijking' gedoopte bezigheid niet als rechtsvergelijking erkennen. Zie b.v. *Rheinstein*, o.c., 22 (Auslandsrechtswissenschaften is geen rechtsvergelijking); *Bogdan*, o.c., 13, 14; *Felipe de Sola Cañizares*, *Iniciación al derecho comparado*, Barcelona 1954, 99 (noot 19, met verwijzingen naar Sarfatti, Rodríguez, David, Guttridge en Ascarelli).

6. J. G. *Sauveplanne*. De methoden van privaatrechtelijke rechtsvergelijking, Geschriften van de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, nr. 20, Deventer 1975, 2.

7. Men kan zich trouwens afvragen, in hoeverre de voor zo'n rechtsvergelijkende studie noodzakelijke *vergelijkbaarheid*

Wel kan men in mijn opstel enige rechtsvergelijkende activiteit in het kader van een andere bezigheid signaleren. Tweemaal heb ik getracht een vraag te beantwoorden, die verband hield met de internationaal-privaatrechtelijke orde public. In beide gevallen heb ik moeten bekijken, in hoeverre de Nederlandse rechtsorde bereid is een buitenlands rechtsinstituut te erkennen. Dit was het geval bij de bespreking van het vonnis van de Rb. Arnhem (houding t.o.v. islamitische polygamie)⁸ en bij de vraag, of een islamitisch huwelijkscontract strijd met de Nederlandse openbare orde oplevert.⁹ In beide gevallen was een functionele benadering van de Nederlandse situatie op zijn plaats, maar zou het volstrekt overbodig en inefficiënt zijn geweest het vreemde rechtsinstituut ook in zijn sociologisch kader te bekijken. Voorwerp van onderzoek was de vraag of in onze rechtsorde vergelijkbare elementen waren te onderkennen; een bestudering van buiten-juridische wantoestanden in het vreemde land was in dit kader niet opportuun.

Was het artikel dus geen voorbeeld van rechtsvergelijking in enge zin en had in het opstel de rechtsvergelijking in het kader van een andere bezigheid slechts een marginale functie, het was doordrenkt van impliciete rechtsvergelijking. Als men een ander rechtsstelsel beschrijft, speelt de eigen optiek immers altijd bewust of onbewust een rol. Boven stelde ik echter al, dat in zo'n geval het signaleren van een rechtsvergelijkend element een constatering is, waaraan geen methodische eisen kunnen worden geknoopt. Het zou dus zinloos zijn om de schrijver van een opstel, waarin impliciete rechtsvergelijking voorkomt, te verwijten, dat hij *vanwege* die impliciete rechtsvergelijking de door hem beschreven materie meer sociologisch had moeten benaderen! Het moge na het voorgaande duidelijk zijn, dat ik volstrekt niet begrijp wat mevr. Schim van der Loeff bedoelt als zij het over mijn conceptie van rechtsvergelijking heeft. Over de impliciete rechtsvergelijking kan zij het niet hebben en over de rechtsvergelijking in het kader van de orde-public-overwegingen evenmin, omdat de sociologische entourage van de moslimstaten in die beide gevallen absoluut geen rol speelt. En rechtsvergelijking in enge zin (m.b.t. welke haar bezwaren wel zouden opgaan) heb ik niet bedreven.

Hierboven heb ik zo uitvoerig stilgestaan bij de vraag, wat rechtsvergelijking eigenlijk is, omdat de reactie van mevr. Schim van der Loeff m.i. is voortgekomen uit een misverstand óf over de methodische eisen van de rechtsvergelijking óf over het (rechtsvergelijkende) karakter van mijn artikel. Rechtsvergelijking in enge zin is sterk sociologisch getint; sommige schrijvers gaan zelfs zover deze wijze van rechtsvergelijking als rechtssociologie te beschouwen.¹⁰ Rechtsvergelijking in het kader van een andere bezigheid hoeft echter niet persé een sociologische inslag te hebben, en impliciete rechtsvergelijking staat geheel los van de vraag naar een sociologische methodiek. Mevr. Schim van der Loeff heeft mijn artikel door een sociologische bril bekeken, terwijl een dergelijke leesbril uitsluitend de blik scherpt bij het lezen van opstellen, die rechtsvergelijking in enge zin pretenderen te bevatten. Bij het lezen van mijn opstel maakt zo'n bril het zicht daarentegen vaag en verwarrend. Hoe sterk die verwarring daardoor geworden is, blijkt uit het feit, dat de uiteenzettingen van mevr. Schim van der Loeff mijn voorstellen eerder ondersteunen dan bestrijden. Zij wijst met grote klem op het feit, dat er dikwijls een grote discrepantie tussen recht en werkelijkheid bestaat. Zo'n uiteenlopen van theorie en praktijk kan men niet

zelden ook in Nederland signaleren en het blijkt in buiteneuropese landen vaak a fortiori aanwezig te zijn. Zo houdt men menig Zuid-Amerikaans land voor een paradijs, indien men slechts hun wetboeken en niet de toestanden in hun sloppenwijken bekijkt. Een dergelijke discrepantie is zeer beslist ook in islamitische landen aanwezig. De traumatische ervaring van de Turkse wetgever illustreert dat op overtuigende wijze. De Turkse wetgever heeft in 1927 het islamitische recht afgeschaft en 'Zwitserse' recht ingevoerd maar door deze verandering van wetgeving zijn de maatschappelijke toestanden natuurlijk niet in één klap veranderd.¹¹

De situatie in een land als Marokko is nog moeilijker. Daar geldt nog islamitisch recht. Weliswaar probeert men dit een beetje te moderniseren, maar dit gegeven stuit soms op verzet en onwil. Uit de moeilijke positie waarin vrouwen in islamitische landen verkeren, blijkt hoe noodzakelijk het is zulke vrouwen te attenderen^o op juridische mogelijkheden, die er bestaan om hun situatie althans enigszins te verbeteren. Van die juridische mogelijkheden (met name het maken van islamitische huwelijksvoorwaarden) mag die vrouw natuurlijk geen wonderen verwachten; het gebruiken van die mogelijkheden is slechts een poging om de situatie te haren gunste te beïnvloeden. Mevr. Schim van der Loeff wijst er op, dat b.v. in Marokko vele vrouwen geen gebruik maken van de mogelijkheid huwelijksvoorwaarden te maken. Zij verwijt mij de maatschappelijke realiteit uit het oog te hebben verloren, wanneer ik voorstel nu juist wel zulke overeenkomsten te sluiten. Dit verwijt begrijp ik niet. Het komt me voor, dat mevr. Schim van der Loeff werkelijkheid en recht met elkaar identificeert. De strekking van haar betoog is, dat ik als rechtsvergelijker niet slechts het 'wettenrecht' van de islamitische landen had mogen beschrijven, maar tevens (of: vooral) had moeten aangeven, in hoeverre mensen in die landen de mogelijkheden, die het recht daar biedt, ook daadwerkelijk gebruiken. Ik geef toe, dat een studie van de effectiviteit van het recht in de islamitische landen interessant zou zijn, maar – nogmaals – het was geenszins mijn bedoeling zo'n studie te presenteren. Ik wilde slechts op wettelijke mogelijkheden in de desbetreffende landen attenderen. Het feit, dat die mogelijkheden in die landen zelf onvoldoende worden benut, doet niet terzake: daaruit blijkt eens te meer, hoe belangrijk goede voorlichting erover is. Overigens beseffte men, dat goede huwelijksvoorwaarden niet iets zijn, waardoor plotseling alle moeilijkheden verdwijnen, die een vrouw in de islamitische wereld kan ontmoeten. De vrouw zal nog met meer dan genoeg voor haar onaangename situaties worden geconfronteerd, met name als zij met haar moslim-man op het platteland gaat wonen. Het lijkt me echter dwaas om ondermeer uit het feit, dat er moeilijkheden blijven, te concluderen, dat daarom sterk

Vervolg noot 7

aanwezig is. Vgl. over de vergelijkbaarheid: *Bogdan*, o.c., 46-49; Konrad *Zweigert/Hans-Jürgen Puttfarcken*, *Zur Vergleichbarkeit analoger Rechtsinstitute in verschiedenen Gesellschaftsordnungen*, in de bundel: *Rechtsvergleichung*, Darmstadt 1978, 395-429.

8. *WPNR* 5482, 343.

9. *WPNR* 5483, 365-367.

10. Zo b.v. *Rheinstein*, o.c., 28, 29. Daartegen o.a.

Constantinesco, o.c., 261 e.v. (264, 265).

11. Vgl. ondermeer Hilmar *Krüger*, *Fragen des Familienrechts; Osmanisch-islamitische Tradition versus Zivilgesetzbuch*, in: *Zeitschrift für schweizerisches Recht*, 1976, 287-301.

moet worden afgeraden islamitische huwelijkse voorwaarden te maken. Dit lijkt op de conclusie van de man, die met een regenjas aan naar buiten wil gaan, vaststelt dat het zó hard regent, dat z'n jas misschien onvoldoende bescherming biedt en daarom maar zonder jas aan op stap gaat!

In het bovenstaande meen ik voldoende te hebben aangetoond, dat de bezwaren van mevr. Schim van der Loeff mijn voorstel niet raken. Het is duidelijk, dat de strekking van mijn betoog haar is ontgaan; ik presenteerde geen sociologische beschrijving (en hoefde dat ook niet te doen o.g.v. het feit, dat er geen sprake was van rechtsvergelijking in enge zin), maar wees op juridische mogelijkheden. Het komt me daarom minder zinvol voor om nog veel ruimte in dit tijdschrift in beslag te nemen om op de details van het betoog van mevr. Schim van der Loeff in te gaan. Slechts enkele van de door mij bij het lezen van haar reactie gemaakte notities wil ik hier nog weergeven.

(Par. 2) Mevr. Schim van der Loeff stelt, dat islamitische huwelijkse voorwaarden in vele gevallen gesloten zouden moeten worden tussen de ouders van de Nederlandse vrouw en de ouders van de buitenlandse moslim. Dit is volgens de wetgeving van de islamitische landen niet juist; wel moet volgens het recht van sommige landen de vrouw in het contract worden vertegenwoordigd door een mannelijk familielid. Dit doet ons wat vreemd aan, maar ik zie niet in waarom men deze formaliteit zou nalaten, als zulks voor de geldigheid van het contract beslissend is.

(Par. 3 sub b) Iets verder wordt de vraag gesteld, of islamitische huwelijkse voorwaarden niet impliceren, dat de Nederlandse vrouw zich zal moeten onderwerpen aan het gezag van haar echtgenoot. Deze vraag moet bevestigend worden beantwoord. Maar laten we goed onder ogen zien, dat zulks o.g.v. de Koran ook zonder huwelijkse voorwaarden het geval is.

(Par. 3 sub c) Het is duidelijk, dat in de islamitische landen de neiging afneemt om rekening te houden met rechten, die een buitenlandse vrouw in het buitenland heeft verworven. Dit is echter allerminst een reden om daarom geen pogingen meer te ondernemen om voor de vrouw toch zoveel mogelijk rechten te creëren.

(Par. 3 sub e) Het verbaast mij, dat mevr. Schim van der Loeff stelt:

'Uit het voorgaande zal duidelijk zijn geworden, dat ik de suggestie van Mr de Groot om een huwelijkscontract volgens Islamitisch recht aan te bevelen aan een Nederlandse vrouw, die met een buitenlandse moslim wil trouwen, volstrekt irrealistisch vind en zeker niet verantwoord als het gaat om een Nederlandse vrouw die gaat trouwen met een buitenlandse werknemer afkomstig van het platteland van Turkije en Marokko'.

Afgezien van het feit, dat ik het met de strekking van deze stelling uiteraard *absoluut* oneens ben, dient men te beseffen, dat islamitische huwelijkse voorwaarden in de verhouding tot *Turkije* volstrekt overbodig en zelfs nietig zijn. Boven wees ik er al op, dat Turkije in 1927 Zwitsers recht recipieerde.

Mevr. Schim van der Loeff wijst er verder op, dat het verstandig is, dat Nederlandse vrouwen, die met een moslim huwen, hun Nederlandse nationaliteit behouden. Zij kunnen dan een beroep doen op Nederlandse diplomatieke bescherming. Met *dit* advies ben ik het van ganser harte eens.

'Kan een Nederlandse rechter kinderen aan de moeder toewijzen als er een huwelijkscontract volgens Islamitisch recht is gesloten', vraagt mevr. Schim van der Loeff tenslotte. M.i. is dat zonder meer mogelijk. Het zou immers in strijd met de Nederlandse ordre public zijn, als de kinderen onder alle voorwaarden aan de vader moeten worden toegewezen.

Na deze korte notities wil ik nog een ogenblik stilstaan bij een opmerking, die *P. Vlas* in *De Notarisklerk*¹² n.a.v. mijn hier door mevr. Schim van der Loeff bestreden WPNR-opstel heeft gemaakt. Vlas is het met mijn advies, om ingeval van Islamitisch-Nederlandse huwelijken een rechtskeuze voor het islamitische recht te doen en volgens de regels van dit recht huwelijkse voorwaarden te maken, fundamenteel eens, maar wijst er op, dat dit advies op praktische moeilijkheden stuit, daar het voor een Nederlandse notaris niet gemakkelijk is een goede akte van huwelijkse voorwaarden volgens islamitisch recht te maken. Vlas stelt derhalve: 'Men kan beter (qua inhoud) een goede Nederlandse akte maken, dan een wellicht aan alle kanten rammelende akte volgens het Mohammedaanse recht'. Vlas heeft in beginsel wellicht gelijk, indien de echtgenoten in spe los van alle 'islamitische perikelen' ook al huwelijkse voorwaarden wilden maken om hun huwelijksgoederenregime op voor hen bevredigende wijze te regelen. Vaak zullen echter partijen bij gebrek aan goederen geen behoefte hebben aan een van het BW afwijkend huwelijksgoederenregime. Een met een moslim huwende Nederlandse vrouw zou ik dan toch willen aanraden huwelijkse voorwaarden te laten opmaken, maar dan wel volgens islamitisch recht. Ik ben me er van bewust, dat de kans niet gering is, dat een Nederlandse notaris een rammelende akte opmaakt, maar herinner aan het oude gezegde: 'iets is beter dan niets'. Door zo'n akte van huwelijkse voorwaarden volgens islamitisch recht wordt de positie van de Nederlandse vrouw hopelijk iets verbeterd.

12. *P. Vlas, De Notarisklerk* 1979, 179-182.